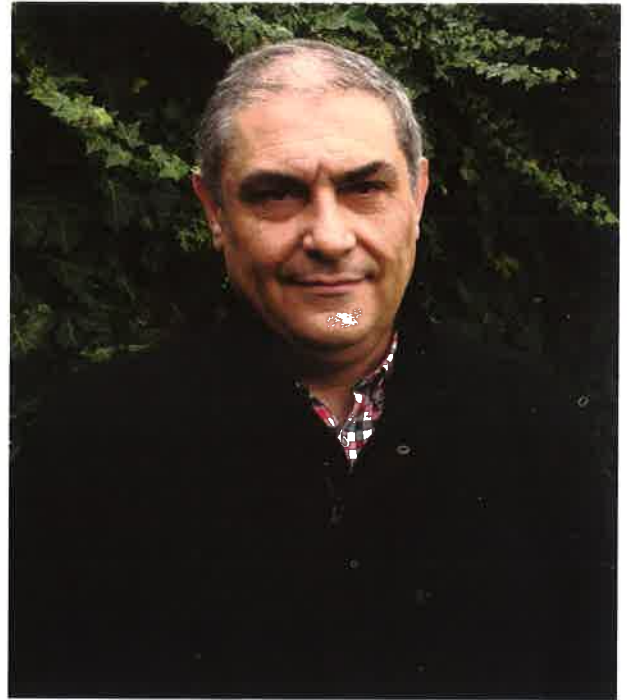

Entrevista a José Ramón Justo Feijóo

Director da Federación de Razas Autóctonas de Galicia (BOAGA)

A Federación, BOAGA, naceu no ano 2002, mediante a unión das asociacións de criadores das cinco razas autóctonas de Galicia que están en perigo de extinción, cachena, caldelá, frieiresa, limiá e vianesa, de alí ven o acrónimo de BOAGA (Bovino Autóctono de Galicia). No ano 2006, uníronse as asociacións de criadores de ovella galega (ASOVEGA) e de galiña de Mos (AVIMÓS), ata a actualidade con case 800 socios criadores que a forman, con 40.000 cabezas de gando e que segue conservando o nome de BOAGA para non perder as orixes. Pór outra banda, mantén convenio con CAPRIGA (Asociación de gandeiros de cabra galega), da que xestiona, como das outras sete razas, o seu libro xenealóxico así como a difusión delas.

—¿En que situación se atopan actualmente as razas autóctonas de vacún, ovino, e caprino?

Á espera dos datos a 31 de decembro de 2015, que estamos en fase de elaboración, a “enfermidade” de perigo de extinción nestas especies, evoluciona favorablemente, cunha melloría notabilísima nos últimos 10 anos, pero que segue necesitando tratamento, e precisamente traballamos para que este tratamento que estamos a facer entre todos, non se converta en crónico e pase á fase de curación para poderlle dar a alta clínica.

Pero, aínda que se pode pensar que enfocamos o esforzo nos animais, unha cousa que nos preocupa é a desaparición dos propios criadores ou mellor dito, que non aparezan novos, porque pouco facemos se aumentamos o gando e non temos xente para coidalo. Se imos aos datos, en vacún suman

case 10.000 cabezas de gando, con 350 gandarías, destacando a raza cachena sobre as outras 4, seguido pola raza vianesa. En ovella galega existen 4.500 cabezas en 110 gandarías, en cabra galega, 710 animais con 68 gandeiros e en galiña de Mos, 25.000 cabezas en 240 gandarías.

—¿Cales das razas autóctonas teñen na actualidade un maior interese desde o punto de vista produtivo?

Todas, sen dubidalo, pero ás veces o que nos vén á mente cando nos din “produtivo” en gandaría, é cantidade, cantidade de algo, carne, leite, ovos, pero non pasa o mesmo a nivel industrial, que, cando é produtivo, significa que o que se produce supera o seu custo.

En gandería, e máis en razas autóctonas, deberíamos aplicar o mesmo pensamento industrial, en

Rabaño de vacas de raza vianesa na montaña da Veiga (Ourense).

canto o que producen é superior ao que gastan, pero en xeral se unha tenreira non produce moitos quilos, ou un cordeiro é pequeno, din que son razas improdutivas ou non produtivas, cousa que co pensamento de cantidade pode ser certo, pero en ganancia económica non o é, e claramente todo isto, enmarcado nun contexto de produción de cantidade.

Do mesmo xeito, nos terreos onde si se poden desenvolver estas razas, son insuperables fronte a outras, non existe competencia, namentres que estas razas autóctonas nosas si se desenvolven tamén en terreos de razas alóctonas. En resumo, poden estar en prados estupendos e en monte con matogueira, cousa que non ocorre coas razas alóctonas.

—Moitos dos máis graves incendios forestais iníciase por queimas en montes para a produción de pasto para o gando en liberdade. En relación con este problema, ¿como se pode modificar esta situación?

Trátase dunha pregunta con difícil resposta, dado que é unha aseveración que pode estar lonxe da realidade establecida ou politicamente correcta, xa que non temos baixo esta afirmación datos ou nomes de persoas condenadas por estes feitos e falar todos falamos, ás veces de máis, e en moitos dos casos meten no mesmo saco os incendios por imprudencias agrícolas e os ocasionados por rexeneración de pastos, e na base desta discusión de que quen queima o monte e porqué, non existen datos claros nin interese en buscalos, así todo é pasto da especulación e de titulares de xornais e de

xustificacións políticas de todas as cores, pero o problema segue aí.

¿Como se pode modificar esta situación? Pois dándolle valor ao que se queima mediante unha xestión adecuada e profesional tanto no eido forestal, gandeiro e agrícola, pero todos levamos oído isto desde hai moito tempo e seguimos igual, falando e falando no verán e post verán sen chegar a nada, parecendo que queremos deixar pasar o tempo ata o próximo verán, se se quere que a actividade gandeira se integre plenamente, debemos lograr que os pastores e propietarios forestais (privados na súa maior parte) teñan unha actividade economicamente rendible, logrando así que sexa sostible en tempo e evitando conflitos, que a maioría das veces son por cartos.

Consiste en que se ten que ir sen lugar a dúbidas a unha xestión do territorio (preventiva) e non reactiva (baseada na extinción), xa que o modelo de cortalumes de forma exclusiva sen contar con outros actores que poden interactuar nos montes, é custoso e totalmente ineficiente.

Tan só un exemplo recente, o incendio de Cualedro en Ourense do cal antes de controlalo, xa se dicía que era para rexeneración de pastos, cando na área que se desenvolve apenas queda gando, (menos de 100 vacas en Cualedro e apenas 500 ovellas), xa que hai anos desapareceu unha veceira do pobo da Xironda que tiña cerca de 2.000 cabezas de ovellas, ¿pódese imaxinar alguén o que pastorea un rabaño desa entidade sobre o terreo os 365 días do ano?

Galiña de Mos.

E por outra banda, os terreos queimados non se poden pastorear por gando, nin cazar, nos tres anos posteriores ao incendio. ¿Estamos tolos, ou alguén que ten gando queima para ter pastos que non pode pastar por lei? Se partimos da premisa de que despois dun delito hai que se preguntar quen se beneficia dese delito, os gandeiros creo que non, non poden pastorear co seu gando.

–¿Que opinión ten sobre o gando sen dono vacún que paze en liberdade nos montes galegos? ¿Parécelle positivo ou negativo? ¿Favorece ou prevén os incendios forestais?

Se existe é unha figura totalmente residual e alegal, e aínda así, penso que é negativo e rexeitable que en pleno século XXI exista gando non controlado nin rexistrado tanto en montes como en calquera outra superficie. Galicia, e en xeral España, ten feito un esforzo en materia de sanidade animal e de rastrexabilidade impresionante que non ten xustificación que existan animais de calquera especie sen control. Todo isto, o non legal obviamente pode favorecer cousas non legais, así de sinxelo.

–¿Que relación teñen os gandeiros cos propietarios forestais, en particular coas comunidades de montes veciñais?

A relación creo que se pode asimilar a un matrimonio, unha veces quérense moito outras non se queiren nada, e noutras prodúcese separación irremediable, ata hai situación normal, pero deberíamos reflexionar todos, os gandeiros, os propietarios forestais e os dirixentes das comunidades de mon-

tes, ¿por que?, porque así non vamos a ningures e aos feitos me remito.

Unha relación entre un propietario forestal e un gandeiro, pode ser beneficiosa para ambos, o que é a base dos negocios, eu benefíciome e ti tamén, as miñas árbores medran ben e as miñas vacas, ou cabras, cabalos ou ovellas comen sobre o terreo e límpo, pero fai falla que ambos se entendan, se respecten e fagan negocio.

En comunidades de montes o mesmo, pero creo que ambos deberían de ser profesionais, o gandeiro perfectamente rexistrado (non me cabe outra forma), e a comunidade tamén, e correctamente xestionada, ou polo menos con cabeciña podemos dicir, xa que non é normal que unha comunidade por exemplo, con máis de 1.500 ha estea rexida por unhas persoas con moi boa vontade, sen cobrar nada, e que as contas se leven nun papel que se garda no caixón da cociña do presidente de asemblea en asemblea e que están plantadas as 1.500 ha de piñeiros porque é o máis doado e fanlle todo.

– ¿Como ve a situación actual en comarcas de continuos conflitos cómo son O Barbanza, O Buió, A Paradanta e as serras ourensás?

Creo que se existen conflitos, que o descoñezo, está contestada na pregunta anterior.

– As actuais axudas da PAC á gandería están condicionadas a dispoñer de pastos de herba e non matogueiras pastables. ¿Esta situación pode favorecer os incendios para crear pastos?

O que non favorece é que non se xestione o territorio.

A Unión Europea non di que non sexan válidas as superficies de “pasto arbustivo” ou “pasto arborado” (PR, PA), (é curioso que se chame pasto arbustivo e pasto arborado e que se diga que non valen para pastorear), senón que son válidas sempre que estean aproveitadas polo gando.

Existen ganderías de razas autóctonas nosas que levan máis de 20 anos con superficies de pasto arbustivo e os animais están vivos, algunha de elas con premio ao Mérito Agrario do Ministerio, e que agora lle din que non valen, ou sexa co Coeficiente de Aproveitamento de Pastos (CAP) igual a cero, que significa que non valen para pastoreo a criterio da Administración ¿alguén entende algo?

Existen xestas nesas superficies que non se poden rozar, xa que son indispensables para o pastoreo, fundamentalmente en ovino e cabrún, porque todos os que están a pé de campo saben que debaixo delas crece unha herba fabulosa nos meses de verán, e que no inverno con neve, as ovellas poden saír a pastorear debaixo desas xestas, pero claro, se

Rabaño de vacas de raza limiá.

aplicamos a tecnoloxía de medición por satélite, esa superficie non vale.

En España, segundo datos de 2013 do SIXPAC, existen 18,6 millóns de ha de pastos (case o mesmo que de superficie forestal arborada) e deses 18,6 millóns, o 86% son cualificados como pastos leñosos (pasto arbustivo-PR e pasto arborado-PA), case 11.000.000 de ha, que corren un risco de abandono ao estar en zonas de difícil acceso, e é onde as razas autóctonas teñen un campo amplísimo.

E hai que subliñar outro risco, as cortas incontroladas en terreos nas que a presenza de elementos leñosos sexa un inconveniente para a súa elixibilidade nas axudas PAC.

No Reino Unido, concretamente en Gales e Inglaterra, existe moita superficie de pasto de “Breixeiras, matogueiras e fiteais” e menos de pastos arborados, aproveitadas polo gando ovino.

Gales aplica a fórmula de PLE (Prácticas Locais Establecidas), definida pola Unión Europea, as “Breixeiras”, con admisibilidade de pastos ao 100% e inclúe os pastos arborados sempre que non sexan máis de 100 árbores por hectárea.

En Inglaterra, as “Breixeiras, matogueiras e fiteais” son admisibles ao 100% cando son pastoreados e os arborados, son admisibles sempre ao 100% xa que forman parte da condicionalidade.

En Asturias, acaba de ser aprobada a declaración de zonas de pastoreo tradicional baixo prácticas locais establecidas no Principado que implica novos CAP para a gandería autóctona.

—¿Os lumes prescritos ou controlados poden axudar a evitar incendios?

Por suposto, os lumes prescritos facíanse ao final do inverno, e en lugares con pouco mato, onde as temperaturas acadadas co lume son baixas o que provoca que non cristalicen os minerais das plantas e se incorporen ao solo fertilizándose. É unha práctica agraria máis, que feita con permiso, permite rexenerar pasto para o gando, que é pastoreado legalmente.

O problema ven cando se fan incendios en zonas de moito mato, de moita masa combustible, nos que as temperaturas acadadas cristalizan todo o mineral presente que non se pode incorporar ao solo e vai ser arrastrado por chuvia ou vento a zonas máis baixas ocasionando a desertización da zona queimada. Fálase do paradoxo da eficacia dos sistemas de extinción de incendios, xa que apagando rápido en zonas de pouco mato, provoca que se xere máis mato que despois xa é imposible de apagar.

—¿Considera que o monte galego pode axudar á conservación das razas autóctonas máis rústicas?

Onde exista comida axuda, pero haberá que pactar, negociar, falar para que esta realidade poida ser certa. Se no monte existe comida que pode ser aproveitada polas nosas razas autóctonas e non se aproveita, estaremos todos facendo algo mal, creo que como sociedade non nos podemos permitir que ese diñeiro en forma de comida que existe nos montes se perda.

—¿É máis partidario da transformación de terreos de monte en praderías artificiais ou do pastoreo do pasto natural que medra nos montes?

Todo ten cabida, ás nosas razas autóctonas gústalle moito máis o pasto natural sen lugar a dúbidas, iso é unha realidade, pero en grandes superficies terán que ter cabida de todo, pastos rexenerados, naturais, viñado, zonas de plantación forestal, áreas de micoloxía, áreas de espaxamento etc., tan só se necesita profesionalidade por todas as partes.

—¿Que opinión ten dos sistemas silvopastorais, é dicir do pastoreo nos montes arborados e non arborados? ¿Pódese pensar en Galicia na actualidade nun sistema parecido á devesa, é dicir á suma de produción de madeira e de carne nun mesmo espazo?

¿Cando empezamos? ¿Cando nos poñemos nunha mesa todos non só para saír na prensa e facer que facemos ou para crear una comisión que non vai a ningures?

Nós, as razas autóctonas, estamos preparados, temos xente nova (media de idade de 45 anos), con ganas de facer cousas, con ganas de ganar cartos polo noso traballo, necesitamos profesionais forestais que queiran facer negocio de calidade, madeira certificada, cogomelos etc.

Collamos todos un coche e demos unha volta por Galicia e miremos ao redor da estrada, ¿está o noso medio rural ben ou mal? ¿estamos contentos co que vemos?

—¿Satisfaise actualmente a demanda de terreos para a produción de carne? ¿canta superficie de pasto novo se necesitaría?

Non rotundo, pero tampouco para a produción de leite. Se nós en Galicia, co clima que temos, e co terreo inculto que temos, non somos capaces de ser a primeira potencia en carne e leite a baixos custos, apaga e vamos. Canta máis superficie de pastos mellor e máis produción, e máis barata, tanto para carne como para leite. Temos hoxe 550.000 vacas en Galicia, das que 212.000 son de carne e 337.000 de leite, ocupando unha superficie de 440.000 ha, e temos 1.800.000 ha de superficie forestal, todo suma 2.240.000 ha, quedando unhas 300.000 ha, ben para gandería ou agricultura e forestal. Ten percorrido, porque o que sobra é terreo, tan só fai falla que se poida usar.

—¿Que pode pagar un gandeiro por arrendar terreo de monte para pasto deste tipo de gando?

Pois o que se acorde, como en calquera operación económica, e dependerá de como estea ese monte, bos accesos, distancia, etc., penso que non se debe poñer prezo igual para todos porque sería interven-

A relación entre un propietario forestal e un gandeiro pode ser beneficiosa para ambos, pero fai falla que ambos se entendan, se respecten e fagan negocio

cionismo, aqueles montes ou terreos en bo estado, terán mellor mercado e capacidade de negociación.

—¿Canto emprego inducirían estes sistemas?

Pois canto máis grande sexa unha explotación gandeira, máis xente pode necesitar, e non só deberemos de referirnos a persoal asalariado, senón a novas empresas gandeiras, agrarias e forestais que se poden formar debido a ter máis superficies. Na ocupación conta tanto o empresario coma os asalariados.

—¿Considera que unha das producións interesantes dos montes galegos é, ou pode ser, a carne de calidade? ¿que papel poden desenvolver as razas autóctonas ao respecto?

Un produto é de calidade, cando a xente o solicita e o merca e volve a mercalo, non é un produto de calidade tan só por dicilo, isto é moi importante telo en conta.

A carne das nosas razas é boa e de calidade porque o consumidor vai decidir que o é, ben sexa polo sabor, pola forma de producila, porque lle gusta a carne galega, ou porque coñece o propio gandeiro, ou polo prezo, ten moitas variables. Unha carne producida no monte galego, con razas autóctonas, por veciños nosos e que mantén unha boa paisaxe para pasear ou para ollar, ¿podería ser mercada por vostede? Nós traballamos para que o consumidor poida decidir que si, xa que todos os consumidores somos soberanos.

—¿Cantas explotacións de razas autóctonas hai actualmente en Galicia?

Aproximadamente, xa que estamos a piques de publicar os datos de 2015, de 800 criadores de vacún, ovella, galiña e cabra, se sumamos os de cabalo galego e porco celta, estaríamos falando de 600 gandeiros máis, ou sexa, case 1.500 gandeiros de razas autóctonas en perigo de extinción. Se contesto exactamente á súa pregunta, e incluimos a “rubia galega” que tamén é unha raza autóctona nosa, chegaríamos aos 3.700 gandeiros.

—¿Satisfaise actualmente a demanda de animais destas razas en Galicia? ¿Vai en aumento a demanda?

Vaca de raza cachena baixo a neve.

Nalgunha delas non se satisfai, xa que estamos a falar de razas en perigo de extinción, a demanda vai en aumento pero nalgunhas, cabra galega por exemplo, levamos traballando tan só dende o ano 2010, que partindo de case nada temos cerca de 700 cabezas, e as explotacións queren medrar o que dificulta a formación de novas ganderías. Este é un feito pasaxeiro que pensamos que se corraxirá en pouco tempo.

—¿Son axeitadas estas razas para a gandería ecolóxica?

Son axeitadas para todo tipo de produción menos a intensiva, non son razas para ter pechadas. A produción de tipo ecolóxica é unha máis.

—¿Parécelle que sería interesante establecer para a carne das razas autóctonas minoritarias de vacún e as de caprino e ovino algunha marca de calidade similar á de “Ternera gallega”?

Xa as temos, recentemente foi aprobada por parte da Xunta de Galicia, a marca “100% Raza Autóctona” en todas as razas desta federación, que vai identificar os animais que pertencen e todos os seus produtos sen lugar a dúbidas.

A nosa intención é que cada un dos gandeiros sexa una marca propia, coa súa personalidade, ao igual que as persoas, que cada un de nós temos a nosa propia marca de identidade, e despois asociámonos na vida con outros que son parecidos a nós (amigos) ou con outras persoas cos mesmos intereses económicos e formamos empresas ou sociedades, nós en gandería, queremos que sexa o

mesmo, cada un é cada un, unha marca propia, e podémonos asociar con outros gandeiros para formar sociedades porque temos as mesmas ideas e o mesmo interese.

Hoxe xa temos no mercado marcas propias de gandeiros de razas autóctonas que venden a súa carne, e estes mesmos asócianse con outros para vender en conxunto distintos produtos. Este logo o que di é, que se pon “100% raza cachena”, é cachena, porque o vai certificar a propia asociación.

—¿Considera que podería ser de interese establecer algunha marca de calidade para o gando que paze o pasto natural dos montes como por exemplo “cabrito de monte”?

Sempre que leve o logotipo de “100% cabra galega”, porqué non.

De todas formas, eu son máis partidario do que se explícita na pregunta anterior.

—¿Que lle parece a recente recomendación da OMS en relación cos perigos do consumo de determinados tipos de carne? ¿Como reaccionou a Federación ante este tema?

“Nada é veneno, todo é veneno: a diferenza está na dose”, dicía Paracelso, médico Suízo alá polo século XVI. A virtude está no medio, nin moito de pouco, mellor pouco de todo.

Tal como veu, vaise, xa pasamos crises como o da encefalopatía esporádica bovina (EEB, mal das vacas tolas) e seguimos estando, pareceume unha cousa tan desatinada que non merece a pena nin darlle pábulo ao pregoeiro •